

Cauza 267/86

Pascal Van Eycke
împotriva
NV ASPA

(cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, formulată de Vredegerecht din cantonul Beveren, Belgia)

„Măsuri luate de stat privind o scutire fiscală pentru veniturile din depozitele de economii – Concurență între bănci în ceea ce privește dobânzile la depozite”

HOTĂRÂREA CURȚII
21 septembrie 1988*

În cauza 267/86,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Vredegerecht (instanță locală) din cantonul Beveren (Belgia), pentru pronunțarea, în litigiul pendent în fața acestei instanțe între

Pascal Van Eycke, cu domiciliul la Beveren,

și

NV ASPA, cu sediul social la Anvers,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 59-66, 85, 86 și 95 din Tratatul CEE

CURTEA,

constituită din G. Bosco, președinte de cameră, în calitate de președinte, J. C. Moitinho de Almeida, președinte de cameră, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, C. N. Kakouris, R. Joliet și F. A. Schockweiler, judecători,

avocat general: G. F. Mancini

grefier: D. Louterman, administrator

după examinarea observațiilor prezentate:

- în numele lui Van Eycke, de către J. Cerfontaine, avocat în Baroul din Anvers,

- în numele Regatului Belgiei, de către G. van Hecke și K. Lenaerts, avocați, și de către R. Hoebaer și R. Devyver, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: olandeza.

- în numele Comisiei Comunităților Europene, de către T. van Rijn, în calitate de agent, asistat de către R. Overhoff,

având în vedere raportul pentru ședință și în urma procedurii orale din 25 noiembrie 1987,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 28 aprilie 1988,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Hotărârea din 28 octombrie 1986, primită la Curte la 30 octombrie 1986, Vrederegrecht (instanța locală) din cantonul Beveren (Belgia), a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, trei întrebări preliminare referitoare la interpretarea articolelor 59-66, 85, 86 și 95 din tratatul menționat anterior, pentru a putea fi în măsură să aprecieze compatibilitatea cu dreptul comunitar a unei reglementări naționale, care rezervă beneficiul unei scutiri fiscale, în materie de impozit asupra veniturii obținut din dobânzi la depozite, unei anumite categorii de depozite de economii.

2 Aceste întrebări au fost ridicate în cadrul litigiului dintre Van Eycke (denumit în continuare „reclamant”) și societatea pe acțiuni ASPA, instituție financiară belgiană, cu privire la rata dobânzii plătite la un depozit de economii pe care reclamantul intenționa să îl constituie la ASPA. Din dosar reiese că reclamantul, după ce a luat cunoștință de publicitatea făcută de ASPA în legătură cu rata dobânzii la depozitele de economii, s-a prezentat la această instituție financiară pentru a-și constitui un depozit de economii în condițiile anunțate. Atunci când ASPA l-a informat ulterior că este nevoită, în temeiul unui decret regal din 13 martie 1986, să aplice condiții mai puțin favorabile decât cele anunțate în publicitate, reclamantul a introdus o acțiune în fața instanței naționale prin care solicita să se recunoască faptul că ASPA nu putea să se prevaleze de acest decret regal pentru a justifica o modificare a condițiilor referitoare la depozitele de economii, deoarece acest decret încalcă dispozițiile articolului 85 și ale următoarelor articole din Tratatul CEE.

3 Pentru o mai bună înțelegere a decretului regal menționat mai sus, acesta ar trebui plasat în contextul său juridic și economic, caracterizat prin existența de multă vreme în Belgia a unei scutiri fiscale pentru o parte din veniturile obținute din depozitele de economii, care a fost introdusă din rațiuni sociale și pentru a încuraja economiile și ale cărei modalități de bază au fost reglementate prin articolul 19 punctul 7 din Codul impozitelor pe venit.

4 La începutul anilor 80, atunci când un număr tot mai mare de instituții de economii au introdus o politică a ratelor ridicate ale dobânzilor, guvernul belgian a încercat să limiteze domeniul de aplicare al scutirilor fiscale și, prin Legea din 28 decembrie 1983, l-a subordonat unui anumit număr de condiții care urmau să fie definite prin decret regal.

5 Decretul regal din 29 decembrie 1983, adoptat pentru a pune în aplicare legea menționată anterior, în esență, a subordonat acordarea unei scutiri fiscale a două condiții: randamentul depozitelor de economii trebuia să includă, pe de o parte, o rată a dobânzii de bază pentru care se prevedea un plafon corespunzător celei mai scăzute rate medii aplicabile pe piața respectivă și, pe de altă parte, o primă de fidelitate sau de creștere, care putea fi stabilită liber de fiecare instituție financiară.

6 Ulterior, autoritățile monetare belgiene au apreciat că, în domeniul primelor de fidelitate sau de creștere, concurența era prea mare și contravenea tendinței generale de diminuare a ratelor dobânzii care caracteriza alte instrumente de economisire. Deoarece, potrivit aceluiași autorități, menținerea la un nivel ridicat a dobânzii la depozitele de economii avea drept consecință menținerea la un nivel la fel de ridicat a dobânzilor la credite, cu efecte nefaste pentru activitatea economică a țării și pentru datoria publică, în septembrie 1985, Comisia Bancară a Belgiei a adresat o recomandare organismelor financiare vizând limitarea randamentului depozitelor de economii. Aceasta a determinat încheierea, la 30 decembrie 1985, a unui acord de autoreglementare între bănci, casele de economii private și instituțiile publice de credit, prin care nivelul acestui randament a fost stabilit la maxim 7 %.

7 Deoarece acest acord nu a fost respectat de toate instituțiile financiare, ministrul finanțelor a optat pentru un regim în care autoritățile publice să stabilească direct condițiile scutirii fiscale menționate anterior.

8 Acest regim a fost instituit prin Decretul regal din 13 martie 1986, menționat anterior, care a stabilit în mod direct nivelul maxim atât al ratei dobânzii de bază, cât și al primei de fidelitate sau de creștere.

9 Date fiind aceste împrejurări, instanța națională, pe baza pretențiilor comune ale celor două părți în acțiunea principală, a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Este compatibil cu regulile comunitare de concurență, astfel cum sunt acestea definite la articolul 85 și următoarele articole din Tratatul CEE, regimul legal instituit prin Decretul regal din 29 decembrie 1983 și confirmat, cu unele adaptări, prin Decretul regal din 13 martie 1986, referitor la dobânzile care pot fi plătite de către instituțiile financiare la depozitele de economii, regim care – în măsura în care prelungește în formă normativă acordurile interbancare preexistente sau practicile concertate destinate să limiteze dobânda plătită la depozitele de economii - constă în stabilirea în mod obligatoriu a acestei (acestor) rate a(le) dobânzii:

a) ca un procentaj uniform pentru toți participanții de pe piață,

b) ca plafon care trebuie respectat de toți participanții de pe piață în momentul stabilirii ratei dobânzii,

sub sancțiunea pierderii totale a avantajelor fiscale oferite titularilor de conturi de economii obișnuite?

2) În situația în care răspunsul la prima întrebare, litera (a), este afirmativ, impunerea obligatorie, pe lângă o rată uniformă a dobânzii de bază plătită de instituțiile financiare, a unui plafon maxim

obligatoriu pentru prima de fidelitate sau de creștere, cu excluderea oricărei forme de concurență în materie de atragere a depozitelor, sub sancțiunea pierderii avantajelor fiscale menționate de prima întrebare (Decretul regal din 13 martie 1986, articolul 1), este compatibilă cu regulile comunitare de concurență, astfel cum sunt acestea definite la articolul 85 și următoarele articole din Tratatul CEE?

3) Acordarea de avantaje fiscale, cum ar fi scutirea totală de la taxele reținute la sursă, exclusiv pentru depozite de economii denumite în franci belgieni și constituite la instituții financiare cu sediul social în Belgia, nu reprezintă o discriminare în detrimentul depozitelor similare constituite la instituții financiare care nu își au sediul social în Belgia sau care sunt denumite în alte valute sau coșuri valutare, și, prin urmare, acordarea unor asemenea avantaje fiscale este compatibilă cu dispozițiile articolelor 59-66 și 95 din Tratatul CEE?

10 Pentru o expunere mai amplă a faptelor acțiunii principale, a cadrului juridic național și a observațiilor prezentate Curții, se face trimitere la raportul pentru ședință. Aceste elemente ale dosarului nu sunt reluate în cele ce urmează decât în măsura în care ele sunt necesare pentru raționamentul Curții.

Cu privire la competența Curții

11 În primul rând, guvernul belgian susține că cererea pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare introdusă de instanța națională nu este admisibilă, deoarece o serie de elemente evidențiază caracterul pur fictiv al acțiunii principale. În al doilea rând, guvernul belgian afirmă că interpretarea dreptului comunitar solicitată în speță nu poate fi sub niciun aspect utilă pentru soluționarea acțiunii principale. Într-adevăr, Decretul regal din 13 martie 1986 nu împiedică în niciun fel societatea ASPA să aplice reclamantului condițiile sale anterioare mai favorabile cu privire la depozitele de economii și, prin urmare, acesta nu este în niciun fel implicat în acțiunea principală.

12 În acest sens, ar trebui subliniat faptul că, din elementele de fapt indicate în hotărârea de trimitere, nu reiese în mod evident că ne aflăm de fapt în prezența unui litigiu fictiv.

13 În ceea ce privește al doilea argument susținut de guvernul belgian, este suficient să se sublinieze că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, confirmată de Hotărârea din 12 iunie 1986 (Bertini, 98, 162 și 258/85, Cul. p. 1893), este de competența instanței naționale să aprecieze necesitatea unei întrebări preliminare având în vedere faptele cauzei.

14 Din aceste motive, ar trebui să se examineze întrebările adresate de instanța națională.

Cu privire la prima și a doua întrebare

15 Aceste întrebări trebuie înțelese ca urmărind, în esență, să stabilească dacă un act cu putere de lege sau o normă administrativă națională, care rezervă beneficiul unei scutiri fiscale prevăzute, în materie de impozit pe venit, în favoarea venitului obținut dintr-o anumită categorie de depozite de economii, numai depozitelor pentru care s-au respectat ratele dobânzii și primele maxime stabilite prin acte normative, este sau nu compatibil(ă) cu obligațiile impuse statelor

membre de articolul 5 din Tratatul CEE, coroborat cu articolul 3 litera (f) și articolul 85 din același tratat.

16 În acest sens, ar trebui subliniat că articolele 85 și 86 din tratat se referă, prin ele însele, numai la comportamentul întreprinderilor și nu vizează măsurile legislative sau administrative adoptate de statele membre. Totuși, din jurisprudența constantă a Curții rezultă că articolele 85 și 86, coroborate cu articolul 5 din tratat, impun statelor membre să nu adopte sau să nu mențină în vigoare măsuri, chiar de natură legislativă sau administrativă, care pot elimina efectul util al regulilor de concurență aplicabile întreprinderilor. În temeiul aceleiași jurisprudențe, acesta este cazul atunci când un stat membru impune sau favorizează încheierea de înțelegeri, decizii sau practici concertate contrare articolului 85 ori consolidează efectele acestora sau retrage propriei reglementări caracterul său public delegând operatorilor privați responsabilitatea luării deciziilor de intervenție în materie economică.

17 Mai întâi, trebuie remarcat că, potrivit constatărilor expuse în hotărârea de trimitere, anterior adoptării reglementării în cauză existau acorduri interbancare sau practici concertate al căror scop era să limiteze randamentul depozitelor de economii. Cu toate acestea, nici din aceste concluzii și nici din observațiile prezentate în fața Curții nu reiese că reglementarea în cauză a avut drept scop să impună sau să favorizeze încheierea de noi acorduri restrictive sau aplicarea de noi practici. Prin urmare, pentru a evalua domeniul de aplicare real al acestei reglementări în raport cu criteriile definite de jurisprudența Curții, ar trebui, prin urmare, numai să se analizeze, în primul rând, dacă aceasta urmărește să consolideze efectele înțelegerilor preexistente și, în al doilea rând, dacă anumite împrejurări nu sunt de natură să o priveze de caracterul său de reglementare publică.

18 Cu privire la primul punct, este suficient să se noteze că, în conformitate cu jurisprudența Curții, o reglementare, pentru a fi avută în vedere ca urmărind să consolideze efectele acordurilor, deciziilor și practicilor concertate preexistente, trebuie să se limiteze la a reproduce total sau parțial elementele acordurilor încheiate între operatorii economici, obligând sau încurajând acești operatori să le respecte. Cu toate că pierderea totală a beneficiului regimului fiscal privilegiat în vigoare pentru depozitele de economii constituie un factor important care încurajează respectarea reglementării în cauză, din niciuna dintre constatările cuprinse în hotărârea de trimitere nu reiese că reglementarea în cauză se limitează la a confirma atât metoda de limitare a randamentului depozitelor, cât și nivelul ratelor maxime adoptate prin acordurile, deciziile sau practicile concertate preexistente. Cu toate acestea, instanța națională poate analiza în continuare acest punct, în cazul în care consideră că există îndoieli în acest sens.

19 Cu privire la al doilea punct, din reglementarea în cauză rezultă că autoritățile publice și-au rezervat competența de a stabili ele însele ratele minime ale dobânzilor la depozitele de economii și nu au delegat această responsabilitate niciunui operator privat. Așadar această reglementare are un caracter public care nu poate fi contestat prin simplul fapt, subliniat de reclamant în acțiunea principală, că din expunerea de motive a Decretului regal din 13 martie 1986 reiese că acesta a fost adoptat în urma consultărilor cu reprezentanții asociațiilor instituțiilor de credit.

20 Prin urmare, ar trebui să se răspundă la prima și la a doua întrebare în sensul că un act cu putere de lege sau o normă administrativă națională, care rezervă beneficiul unei scutiri fiscale prevăzute, în materie de impozit pe venit, în favoarea venitului obținut dintr-o anumită categorie

de depozite de economii, numai depozitelor pentru care s-au respectat ratele dobânzii și primele maxime stabilite prin acte normative, nu este incompatibil(ă) cu obligațiile impuse statelor membre de articolul 5 din Tratatul CEE, coroborat cu articolul 3 litera (f) și cu articolul 85 din același tratat, sub rezerva unei eventuale examinări de către instanța națională pentru a stabili dacă dispoziția în cauză nu se limitează la a confirma atât metoda de limitare a randamentului depozitelor, cât și nivelul ratelor maxime ale dobânzii adoptate prin acordurile, deciziile sau practicile concertate preexistente.

Cu privire la a treia întrebare

21 Prin această întrebare, instanța națională urmărește, în esență, să afle dacă un act cu putere de lege sau o norma administrativă națională care rezervă scutirea fiscală descrisă anterior numai depozitelor de economii denumite în moneda națională și constituite la instituții financiare cu sediul social în statul membru în cauză este sau nu compatibil(ă) cu articolele 59-66 și 95 din Tratatul CEE.

22 Cu privire la problema de a ști dacă o asemenea reglementare fiscală privind randamentul unei anumite categorii de depozite de economii constituite la bănci este sau nu compatibilă cu articolul 59 și următoarele articole din Tratatul CEE privind libera circulație a serviciilor, ar trebui subliniat că, potrivit articolului 61 alineatul (2) din același tratat, liberalizarea serviciilor bancare care sunt legate de fluxurile de capital trebuie realizată în armonie cu liberalizarea progresivă a circulației capitalurilor.

23 Constituirea depozitelor de economii face parte din categoria fluxurilor de capital intitulată „constituirea și alimentarea conturilor curente și depozitelor, repatrierea sau utilizarea soldurilor din conturile curente sau depozitele existente la instituțiile de credit” care figurează pe lista D din anexa I la prima Directivă a Consiliului din 11 mai 1960, pentru punerea în aplicare a articolului 67 din tratat (JO 43 din 12.7.1960, p. 921) și, respectiv, pe lista C din anexa I înlocuită prin Directiva 86/566 Consiliului a din 17 noiembrie 1986 de modificare a primei directive (JO L 332, p. 22). Aceste fluxuri de capital nu au fost încă liberalizate.

24 Prin urmare, în speță, dispozițiile Tratatului CEE privind libera circulație a serviciilor bancare în materie de fluxuri de capital nu puteau fi încălcate.

25 În cele din urmă, cu privire la aplicabilitatea articolului 95 din Tratatul CEE la reglementarea fiscală în cauză, este suficient să se remarce că interzicerea impozitărilor interne discriminatorii sau protecționiste prevăzută de acest articol se referă numai la „produsele” altor state membre. Depozitele de economii denumite într-o valută sau alta aparțin, astfel cum s-a menționat mai sus, domeniului de aplicare al articolului 61 alineatul (2) și al articolului 67 din Tratatul CEE. Prin urmare, acestea nu constituie produse în sensul articolului 95 din același tratat.

26 Prin urmare, ar trebui să se răspundă la treia întrebare în sensul că un act cu putere de lege sau o normă administrativă națională care rezervă scutirea fiscală descrisă anterior numai depozitelor de economii denumite în moneda națională și constituite la instituții financiare cu sediul social în statul membru în cauză nu este incompatibil(ă) cu articolele 59-66 și 95 din Tratatul CEE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

27 Cheltuielile efectuate de către Regatul Belgiei și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Vrederegerecht din cantonul Beveren, prin hotărârea din 28 octombrie 1986, hotărăște:

1) Un act cu putere de lege sau o normă administrativă națională, care rezervă beneficiul unei scutiri fiscale prevăzute, în materie de impozit pe venit, în favoarea venitului obținut dintr-o anumită categorie de depozite de economii, numai depozitelor pentru care s-au respectat ratele dobânzii și primele maxime stabilite prin acte normative, nu este incompatibil(ă) cu obligațiile impuse statelor membre de articolul 5 din Tratatul CEE, coroborat cu articolul 3 litera (f) și cu articolul 85, sub rezerva unei eventuale examinări de către instanța națională pentru a stabili dacă dispoziția în cauză nu se limitează la a confirma atât metoda de limitare a randamentului depozitelor, cât și nivelul ratelor maxime ale dobânzii adoptate prin acordurile, deciziile sau practicile concertate preexistente.

2) Un act cu putere de lege sau o normă administrativă națională care rezervă scutirea fiscală descrisă anterior numai depozitelor de economii denumite în moneda națională și constituite la instituții financiare cu sediul social în statul membru în cauză nu este incompatibil(ă) cu articolele 59-66 și 95 din Tratatul CEE.

Bosco

Moitinho de Almeida

Koopmans

Everling,

Bahlmann

Galmot

Kakouris

Joliet

Schockweiler

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 21 septembrie 1988.

Grefier

Președinte

J. - G. Giraud

A. J. Mackenzie Stuart